

Biblioteques, arxius i centres de documentació en la premsa diària de Catalunya

ELISA CAMPOS PÉREZ*

PILAR CÍD LEAL**

Resum: Resultats d'un estudi sobre el tractament que fan l'*Avui*, *El país*, *El periódico* i *La vanguardia*, a nivell qualitatiu i quantitatiu, de les biblioteques, arxius i centres de documentació i altres temes relacionats, durant el període 1987-1993. S'hi inclouen dades numèriques i comparatives.

Introducció

Són moltes les funcions i responsabilitats socials atribuïdes a la premsa. Òbviament, la més important és la informativa. Però la premsa, alhora que comunica i informa, també culturitza, distreu, "forma" opinions, reforça les condicions socials existents i és un clar referent cultural que transmet coneixements dispersos i parcialitzats.

El seu paper és tan important en la nostra societat que no és estrany que es realitzin nombroses anàlisis sobre el tractament que dona la premsa diària a algunes temàtiques. Les notícies "estrelles" solen ser les polítiques i econòmiques, i les altres menys polèmiques, les lligades a estils de vida, oci, cultura, etc., hi són escassament tractades.

L'objectiu d'aquest article és analitzar, de forma sumària i global, d'una banda, quina és la presència i tractament que la premsa diària de Catalunya fa de les biblioteques, arxius i centres de documentació i, d'altra banda, definir la naturalesa, orientació i qualitat dels comentaris.

* Bibliotecària de la Biblioteca General de la Universitat Autònoma de Barcelona.

** Professora de Documentació a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Es tracta de la primera fase d'un estudi més ampli (en el qual estem treballant) i que pretén mostrar una panoràmica general d'aquesta premsa a nivell de tot l'Estat espanyol (els diaris regionals i nacionals més importants). En aquesta primera part hem treballat amb quatre diaris: l'*Avui*, *El país* (edició de Barcelona i edició de Madrid), *El periódico de Catalunya* i *La vanguardia*.

El període estudiat abasta des de l'1 de gener del 1987 fins al 31 de desembre del 1993. En un principi havíem decidit treballar sobre una dècada completa (1983-1993), però aviat va ser evident que si volíem revisar acuradament la totalitat dels articles periodístics publicats, aquest lapse de temps ens resultava massa ampli.

Dels quatre diaris i d'aquest període hem analitzat un total de 1.151 articles del gènere informatiu i d'opinió, el contingut dels quals versa sobre biblioteques, hemeroteques, arxius, centres de documentació, sigui quina sigui la seva tipologia i titularitat. I també sobre temes afins com ara la legislació sobre biblioteques i arxius, jornades professionals, associacions, escoles i la professió.

Cal aclarir així mateix que només han estat considerats els articles en què el tema central és un dels esmentats anteriorment o en els quals el tema fa de suport d'altres notícies relacionades, però s'han descartat els articles on arxius, biblioteques i centres de documentació es mencionen de forma molt secundària.

Possiblement, molts comentaris, observacions, crítiques o elogis que es fan, són extrapolables a altres articles i temes recollits als diaris. No obstant això, volem puntualitzar que aquest treball es refereix només als temes definits a la introducció.

Un altre aclariment necessari és el que fa referència als exemples usats per il·lustrar les asseveracions. En cap moment citem un article, frase o opinió única, perquè seria manipular el lector a favor nostre. Els exemples poden ser més o menys adients, però sempre han estat escollits d'entre un nombre considerable de casos repetits o similars. Per últim, el fet que es transcriguin un major o menor nombre d'exemples pertanyents a algun dels diaris no amaga cap tipus d'intencionalitat.

Les dues autores han treballat indistintament amb tots els diaris per tal d'evitar qualsevol tipus de parcialització i ampliar els punts de vista sobre una mateixa font.

Volem fer esment que aquest treball no té com a objectiu desqualificar o exaltar la premsa en general ni els quatre diaris en particular, ni tampoc els professionals del periodisme. En aquest sentit s'ha de tenir en compte que les crítiques i opinions expressades són subjectives i estan fetes amb l'ànim de resultar constructives¹.

1. Volem agrair l'ajut, el suport i la col·laboració de diverses persones, sense les quals aquest article hauria estat impossible de realitzar: Montserrat Rius, cap de l'arxiu de l'*Avui*; Mirem Casado, cap de l'arxiu de *El periódico*; Carles Salmurri, cap de l'arxiu de *La vanguardia*; Amadeu Pons, professor de l'Escola "Jordi Rubió i Balaguer" de Biblioteconomia i Documentació; Lluís Codina, professor de la Universitat Pompeu Fabra; Daniel E. Jones, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i

Metodologia

Explicarem amb cert detall la metodologia emprada per dos motius. En primer lloc per conferir versemblança als resultats de l'anàlisi. En segon lloc, perquè pugui servir com a referència (positiva i negativa) a altres professionals que treballin sobre la matèria o pensin fer-ho. Donada la varietat de mètodes d'anàlisi de la premsa escrita, les nostres decisions, encerts i errades, poden resultar-los d'algun ajut.

De bon començament havíem de decidir dues qüestions fonamentals i interrelacionades:

1a: Quin tipus d'anàlisi volíem aplicar.

2a: Si aquesta anàlisi s'havia de fer sobre la totalitat dels articles o només sobre una part d'aquests, determinada a través d'un sistema de selecció o sondeig.

El que semblava més lògic, ja que havíem de revisar molts texts (no en conèxiem encara el nombre exacte però intuïm que era prou alt), era fer una selecció. Però aquesta no podia efectuar-se a l'atzar: s'imposava fer tests i proves de validesa complexos abans de l'elecció definitiva del sistema (p.e. un sistema de "rotació" per dies i mesos) i tot i així, oferia nombrosos riscos. Per tot això vam optar per fer l'anàlisi sobre la totalitat dels articles.

La següent qüestió a resoldre era si havíem de consultar directament els exemplars dels diaris, dia a dia i any rera any o bé anar als arxius de retalls de cada diari. El primer sistema ens garantia que serien revisats tots els articles sense omissions, però temíem que l'esforç a realitzar fos desproporcionat en relació als resultats. Per això ens vam decidir pels arxius de retalls dels propis mitjans.

Així doncs, hem consultat els arxius de l'*Avui*, *El periódico de Catalunya* i *La Vanguardia*. Els responsables dels arxius dels tres diaris estimen que, darrere la revisió de les diverses carpetes (temàtiques, geogràfiques, etc.), s'ha pogut accedir a un 95% de tot allò aparegut en els seus diaris sobre els temes plantejats. Pel que fa a *El país*, vam buidar els índexs que aquest diari publica.

Per tal de completar al màxim la informació obtinguda, vam revisar també l'ampli recull cronològic d'articles periodístics que fa l'Escola Universitària "Jordi Rubió i Balaguer" de Biblioteconomia i Documentació. Aquest recull és fruit del buidat fet a la premsa catalana des de la dècada dels 70 fins a l'actualitat i s'hi troben representats, entre d'altres, els temes d'aquest treball.

Malgrat tot, en llegir les dades estadístiques presentades en l'article, s'ha de tenir en compte que tenen un cert marge d'error (no podem establir amb exactitud quin és, encara que creiem que no és gaire alt), ja que no podem garantir que s'hagin examinat el 100% dels articles publicats.

El procediment tècnic aplicat ha estat el següent: s'han agrupat els elements externs i interns dels articles en una sèrie de categories, determinades a priori i concebudes en funció dels documents a analitzar. Aquestes categories (que es van disposar) en forma de graella són:

- Data de l'article (any, mes, dia).
- Títol complet incloent si tenia avant-títol i/o subtítol.
- Extensió.
- Autoria.
- Temàtica (si es tracta d'un arxiu, d'una biblioteca, etc.).
- Secció en la qual es publica l'article.
- Gènere periodístic a què pertany.
- Fonts d'informació citades.
- Il·lustracions (tipus i característiques).
- Comentaris. Anàlisi de contingut.

Quant al gènere hem agrupat els articles en diverses categories:

- Gènere informatiu:
 - . Notícies
 - . Breus
 - . Reportatges
- Gènere d'opinió:
 - . Editorial
 - . Columna (de col·laboradors habituals)
 - . Articles de fons
 - . Cartes al director

Aquesta classificació es basa en les tipologies proposades en els manuals esmentats en la bibliografia. Les entrevistes i enquestes han estat considerades com a Notícies.

L'anàlisi

1. Nombre d'articles publicats.

Taula. 1. Nombre d'articles publicats per diari i any.

DIARI	A N Y S							TOTAL
	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	
<i>La Vanguardia</i>	45	43	52	64	52	59	56	371
<i>El país</i>	47	40	76	61	40	41	37	342
<i>Avui</i>	20	25	44	38	40	63	60	290
<i>El periódico</i>	14	12	25	19	19	24	35	148
TOTAL	126	120	197	182	151	187	188	1.151

La vanguardia és el diari que més articles ha publicat en el període 1987-1993 (representa un 32,23% del conjunt total de textos publicats), seguit de *El país* (29,71%), *Avui* (25,19%) i, per últim *El periódico* (amb un 12,85%).²

D'altra banda, el diari *Avui* és el que té un augment més significatiu d'articles publicats al llarg dels anys, seguit de *El periódico*. En canvi, *La vanguardia* i *El país* són més desiguals.

2. Gèneres periodístics

Taula. 2. Total d'articles publicats a cada diari durant el període 1987-1993, dividits segons el gènere i expressats en %³

TIPOLOGIES	DIARIS			
	VANG.	PAÍS	AVUI	PERIO.
Gènere informatiu				
Notícies	73	76	75	66
Breus	12	4	6	26
Reportatges	2	5	1	3
	87 %	85 %	82 %	95 %
Gènere opinió				
Editorials		1	1	1
Columnes (col·laboracions habituals)	2	1	4	2
Articles de fons	6	1	9	1
Cartes al director	5	12	4	1
	13 %	15 %	18 %	5 %
	100 %	100 %	100 %	100 %

Predomina clarament el gènere informatiu i dins d'aquest, les Notícies. Si haguéssim d'elaborar un quadre general diríem que, en major o menor grau, tots els diaris publiquen notícies de qualitat notable (profunditat i rigor en el tractament del tema, aportació de moltes dades interessants, terminologia correcta, etc.) però també podríem dir que n'hi ha molts d'escàs valor informatiu, banals i fins i tot textos que contenen errors manifestos (i per cert, no sempre aclarits posteriorment a la "Fe d'errades").

Una qüestió important a tractar és la dels criteris de selecció de les notícies, o dit d'una altra manera: què és *noticiable* en el tema de biblioteques, arxius i cen-

2. S'ha de tenir en compte, a l'hora de llegir aquestes xifres, que de *El país* s'han buidat dues edicions: la de Barcelona i la de Madrid.

3. Els percentatges de les taules han estat arrodonits per tal de simplificar-ne la lectura.

tres de documentació? La temàtica que tractem està condicionada per la seva redundància: inauguracions i obertures, ampliacions, donacions, presentacions de projectes, obres, exposicions, congressos i jornades, alguns desastres, premis, polèmiques entre institucions, denúncies de manca de recursos, preses de possessió de càrrecs, etc. Les notícies se solen supeditar a criteris d'actualitat. Hi ha una absència de notícies de biblioteques i arxius amb un caire més rutinari (p.e. que una biblioteca o una xarxa o una institució en concret aparegués més sovint, no només quan s'ha automatitzat o han decidit d'obrir els dies festius). En canvi això sí que es dona quan es tracta de notícies polítiques, econòmiques o esportives.

Tanmateix, proliferen les notícies banals (encara que sigui en forma de breu). Per exemple, un breu del 17.06.1988 publicat a *El país* que explica que una dona va tornar a la Biblioteca Central d'Estocolm un exemplar de *Las mil y una noches* que la seva mare tenia des dels anys 20. Nosaltres no qüestionem que aquesta notícia pugui ser en un moment donat interessant per a algú, sorprenent o simplement divertida. El que critiquem és que, en canvi, hi ha temes molt més importants que no tenen el tractament que mereixen.

També són molt abundoses les notícies que fan referència als temes que ara tractem d'una forma "indirecta". És a dir, textos en què un fet puntual (sintetitzat en el títol i exposat en un paràgraf o dos), és aprofitat per parlar d'algun centre o de les biblioteques i/o arxius en general. A tall d'exemple: el director de la Biblioteca Nacional de Madrid és nomenat *honoris causa* per la Universitat de Nova York. A aquesta notícia se li dediquen poques línies, però el gruix de l'article se centra en la Biblioteca Nacional, el seu paper i les seves característiques.

Una altra qüestió sorprenent és el fet de no trobar gaires notícies sobre biblioteques i arxius d'altres països. Sembla com si les seccions de Cultura estiguessin dedicades exclusivament a la "cultura" local o nacional, a diferència d'altres seccions. Quan hi ha articles sobre altres països es refereixen bàsicament a biblioteques nacionals o a grans institucions.

Pel que fa a l'exactitud de les informacions ofertes, menys disculpables que els errors de relleu (que n'hi ha) són, al nostre parer, les omissions. Per exemple, un article que parla de les xarxes de biblioteques públiques de Catalunya i s'oblida d'esmentar la xarxa de la Diputació de Barcelona, ens fa pensar que el periodista no s'ha informat prou sobre el tema.

Un altre aspecte negatiu a destacar és la manipulació que de vegades es fa de les declaracions obtingudes directament d'un personatge. Un exemple és l'article de *El país* de 10 de juny de 1988, on es recullen les paraules del director de la Biblioteca Nacional que fan referència a la seguretat del centre. Set dies després, el mateix senyor Fusi, escriu una Carta al director fent les oportunes matisacions i queixant-se de la transcripció errònia.

Aquest i altres casos que hem anat veient ens fan pensar en la indefensió del lector (que no pot saber exactament si el que llegeix és exacte o no) i fins i tot, la

indefensió dels propis entrevistats (encara que s'ha d'elogiar aquells mitjans que rectifiquen o donen oportunitat de fer-ho).

I ja dins el gènere d'opinió, volem destacar les Cartes al director. La major part de les que hem vist expressen queixes de professionals i d'usuaris. Això és important perquè les cartes poden contradir les informacions de les notícies i fins i tot oferir un contrapunt a les opinions i reflexions dels col·laboradors habituals o ocasionals del diari. Algunes vegades aquestes cartes poden ser molt útils tant als periodistes com als professionals de la documentació i persones i òrgans gestors dels centres, perquè expressen el punt de vista sempre necessari dels usuaris i del públic en general.

Pel que fa a les columnes habituals, lamentablement s'ocupen ben poc de biblioteques i arxius o centres de documentació, per no dir els escassíssims editorials. Les anàlisis més importants s'han de buscar en els articles de fons, escrits per professionals i gent de la cultura.

3. Temàtiques

Taula 3. Total d'articles publicats a cada diari durant el període 1987-1993, dividits segons la temàtica i expressats en %.

TEMÀTICA	DIARIS			
	VANG.	PAÍS	AVUI	PERIO.
Biblioteques	62	62,5	59,5	64
Arxius	23,5	25	27	28
Arxius i biblioteques ⁴	5	6	2	
Hemeroteques	2	0,5	0,5	
Centres de documentació	3	1	0,5	
Legislació	1	1	2	1
Jornades professionals	1,5	2	5	
Associacions i col·legis professionals	1,5	1	2	4
Altres ⁵	0,5	1	1,5	3
	100 %	100 %	100 %	100 %

Atesa la diversitat de tipologies de biblioteques i arxius, creiem que cal desglossar aquestes dades:

4. Articles on es parla conjuntament d'arxius i biblioteques.

5. Altres: ens referim a articles sobre la professió, altres tipus de centres, etc.

1994	ITEM	Núm. 15
------	------	---------

Taula 4. Articles sobre biblioteques i arxius publicats a cada diari durant el període 1987-1993, dividits segons tipologies i expressats en %.

TIPOLOGIES	D I A R I S			
	VANG.	PAÍS	AVUI	PERIO.
ARXIUS	23,5%	25%	27%	28%
Arxius públics				
- Histórico Nacional (Madrid)		0,5		
- Corona d'Aragó	2	4	3	
- General de Indias	1,5	2	0,5	
- Històrics provincials	0,5	1		1
- De la Generalitat i el Parlament de Catalunya	0,5		1	
- Municipals (Catalunya)	1	1	2	12
- Nacional de Catalunya	4	5	6,5	1
- Comarcals de Catalunya			2	1
- Arxius catalans en general	2,5	1	8	
- Arxius espanyols en general				5
Arxius particulars	10	10	3	7
Arxius d'altres països (de totes les tipologies)	1,5	0,52		
BIBLIOTEQUES	62 %	62,5%	59,5%	64 %
Titularitat pública				
- B. de Catalunya	11	6,5	17	3,5
- Populars catalanes	15	11	22	33
- Universitàries catalanes	8	8	5	10
- Especialitzades catalanes	6	5	5	1,5
- B. del Parlament de Catalunya			0,5	
- B. Nacional (Madrid)	6	10	0,5	1
- Públiques espanyoles	1	3	1	6
Titularitat privada				
- Biblioteques i xarxes d'institucions catalanes	1	1	1,5	5
- D'individus	4	8	1	3
D'altres països (de totes les tipologies)	10	10	6	1

4. Seccions on es publiquen els articles

La major part de les notícies i breus es troben en els diferents apartats de la secció de Cultura en *El país*, *La Vanguardia* i *l'Avui*, i en Cosas de la vida de *El periódico*. Cal destacar que a *La Vanguardia* i *El país*, són sovint portada de la secció i a més publiquen força articles informatius en els seus diversos suplementes. Molt rarament es llegeixen notícies sobre arxius i biblioteques en altres seccions, només quan hi ha un rerafons polític.

Els reportatges se solen publicar en els suplementes (diaris o dominicals). Quant als articles d'opinió i columnes, es troben a les seccions d'Opinió i a les de Cultura.

5. Autoria

El cas de *l'Avui* és molt interessant. Hi ha una signatura que es repeteix de forma constant des del 1989: la d'Ignasi Aragay. El fet que hi hagi un periodista especialitzat (ja sigui per coneixements o per experiència en la matèria) confereix als articles informatius una major exhaustivitat i rigor, com és el cas d'aquest diari. La major part de notícies sobre biblioteques i arxius entre els anys 1989 i 1993 són del senyor Aragay.

Quantitativament i qualitativament parlant, a *La Vanguardia* destaca la signatura de Rosa Maria Piñol en moltes notícies. Altres signatures que es van repetint en menor grau al llarg dels anys són les de: Óscar Caballero, Miguel Ángel Trenas, Josep Massot i Jaume V. Aroca. També hi trobem nombroses notícies de redacció i d'agències.

A *El país* hi ha moltíssimes notícies de redacció i d'agències, sobretot pel que fa a les menys extenses. Quant a les signades per un periodista concret, destaca el nom de Jordi Busquets (no comparables quantitativament amb els casos d'Aragay o Piñol).

A *El periódico* la gran majoria són de redacció (al marge de l'extensió). D'entre els noms que es repeteixen algun cop hi trobem els d'Antoni Capilla, Carles Geli i Ernest Alós.

No volem, però, entrar en la polèmica de periodistes especialitzats sí o periodistes especialitzats no. Però vistos els resultats, pensem que els autors haurien d'estar mínimament familiaritzats amb els temes sobre els quals escriuen. S'evitarien així errors de relleu (encara que després s'aclareixin en la "Fe d'errades"), descuits freqüents (més difícils d'esmenar), l'ús incorrecte de termes especialitzats i, resumint, s'oferirien informacions més completes i de major qualitat.

Pel que fa als articles d'opinió, a *l'Avui* han escrit sobre biblioteques i/o arxius, personatges tan rellevants com ara Josep Maria Ainaud, Josep Maria Espinàs, Joan Culla i Clarà, Joan Perucho, Pilar Rahola, Teresa Pàmies..., professionals

en la matèria com per exemple, Carme Mayol, Pilarín Bayés, Aurora Díaz-Plaja, R. Planes i Alberts, Ernest Abadal, etc.

A *La vanguardia* destaquen els noms de: Lluís Permanyer, Vicent Portal, Quim Monzó, Marta Pessarodona, Josep M. Fullola Pericot, Albert Manent, Baltasar Porcel, etc.

A *El país* trobem des de col·laboradors habituals com Vicente Verdú o Rosa Montero fins a col·laboradors ocasionals com Jordi Rubió i Lois, Josep Massot i Muntaner, Pere Bohigas, Ramon Pla i Arxé, Joan Perucho, etc.

I per acabar, a *El periódico* hem tingut ocasió de llegir Maria Aurèlia Capmany, Ignasi Riera, Joaquim Coca i Josep Maria Ràfols.

6. Extensió dels articles

Taula 5. Extensió de les notícies.

	-1/2 p.	1/2 p.	+1/2 p. (màxim 1 p.)
<i>Avui</i>	37%	31%	32%
<i>El país</i>	55%	20%	25%
<i>El periódico</i>	46%	33%	21%
<i>La vanguardia</i>	45%	32%	23%

Preferim parlar d'articles de mitja pàgina (1/2), menys de mitja pàgina (-1/2) i més de mitja pàgina (+ 1/2), en lloc de referir-nos al nombre de columnes i línies perquè creiem que és molt més significatiu, ja que el nombre i extensió d'aquestes depèn molt de l'estil del diari.

Per les seves pròpies característiques els Breus no han generat cap taula. Tampoc les Cartes al director ja que la extensió d'aquestes està condicionada pels mitjans i segons això, sempre són iguals.

Pel que fa als reportatges, el més habituals són els de 2 o 3 pàgines. En aquest capítol destaquem *El país*, com el diari que ha publicat més reportatges (i els de major extensió) en el període 1987-1993.

Els articles d'opinió no solen ocupar més de mitja pàgina.

7. Presentació i estil

Una revisió general dels textos sobre arxius i biblioteques indica que el tractament quant a tipografia, disseny i estructura externa no difereix de la resta d'articles publicats a cadascun dels diaris.

En el gènere informatiu, predomina un estil periodístic. La tècnica més habitual és la de la piràmide invertida (informació de major a menor interès).

Els títols mereixen una menció detallada. Els de *La vanguardia* (generalment

llargs) i els de *El país* són bastant explícits. Els de l'*Avui* solen ser els més discrets. Els de *El periódico* expressen bé l'essència dels articles, i resulten molt gràfics, malgrat que per aconseguir-ho abusin de certes dosis de sensacionalisme i fins i tot dramatisme, encara que no se'ls pot negar la seva suggestibilitat.

En termes generals podríem dir que tots compleixen el requisit d'atraure l'atenció del lector, a més de condensar el contingut predominant de la informació. Malgrat això, pel que fa a aquest últim punt hem d'afegir que moltes vegades obren expectatives que no aconsegueixen, de manera que encara que ressal·lin el fet principal, en realitat aquest només ocupa un paràgraf o menys, mentre que la resta de la notícia, la constitueix un conjunt d'afegits que van des de la funció de complement fins al farcit més descarat. En moltes altres ocasions se sacrifica l'exactitud per tal d'atraure el lector i el que realment es fa, al nostre parer, és confondre'l⁶.

8. Il·lustracions

Les fotografies i els gràfics són elements importants en notícies i reportatges, tant per complementar la informació textual com per atraure l'interès dels lectors.

Pel que fa a les notícies, dels quatre diaris analitzats, el que dóna més importància a aquest aspecte és *El periódico*. Les fotografies d'aquest diari, de grans dimensions (sovint ocupen més lloc que el text) són les més il·lustratives i adients; solen ser variades (no es van repetint al llarg dels anys com en altres mitjans) i en general són de qualitat; els peus són informatius. En definitiva podríem dir que la majoria d'aquestes fotografies són també informatives *per se*.

Quant als gràfics i esquemes explicatius que tant han contribuït a la popularitat de *El periódico*, són ben escassos dins els articles de biblioteques i arxius.

En un altre extrem hi ha el diari *Avui* en el qual trobem moltíssimes fotografies d'arxiu, repetides contínuament. Les fotografies més abundoses són de la Biblioteca de Catalunya (els mateixos interiors), encara que la notícia no sigui d'aquesta institució. Un altre exemple: la mateixa fotografia de la maqueta de la Biblioteca de França apareix en tres notícies: en una de l'any 1991, en una del 1992 i una altra vegada el 1993.

A l'*Avui* és on hi ha més fotografies de farciment, gens adients al text i amb

6. Alguns exemples d'aquestes afirmacions són els següents:

- "El Casino de Manresa será biblioteca" (*La vanguardia*, 14.3.90). En realitat i tal com es desprèn del text l'única cosa clara és que és un projecte i potser "...podria albergar la biblioteca pública comarcal".

- "Las bibliotecas catalanas necesitan una inversión de más de 13.000 millones" (*El país*, 13.9.91). El text està íntegrament dedicat a la Llei de Biblioteques. El títol correspon a les darreres frases de l'últim paràgraf.

- "Girona reforma el seu antic Museu d'Art i inaugura una nova central de biblioteques" (*Avui*, 6.2.91). El 95% de la notícia es refereix a la visita de Jordi Pujol a Girona i les seves activitats, entre elles la inauguració de la Central.

peus molt redundants. Pel que fa a gràfics i esquemes, aquests són bastant escassos.

Quant a *El país* i *La vanguardia*, es troben en una situació intermèdia. En termes generals aquests diaris publiquen fotografies adients i complementàries al text però també en tenen moltes d'absolutament prescindibles i algunes d'errònies (p.e. il·lustrar un article sobre biblioteques infantils amb una fotografia d'una biblioteca universitària). Els peus no són tan informatius com caldria. *La vanguardia* recorre molt sovint a dibuixos quan el tema és difícilment il·lustrable i també publica notícies amb força fotografies en color.

Pel que fa als reportatges, els quatre diaris tenen il·lustracions bastant bones.

Com a conclusió, pensem que les fotografies, pel seu alt valor simbòlic a més de l'informatiu, haurien de representar millor (sempre que fos possible) l'essència d'allò que s'explica al text.

9. Fonts d'informació

Les normes internes dels diaris indiquen que a les notícies s'han d'identificar les fonts de procedència de la informació de forma clara (llevat dels casos excepcionals en què sigui necessari encobrir-les).

Normalment succeeix així la majoria de vegades, citant els noms de persones, els càrrecs que exerceixen i posant entre cometes les frases amb les seves declaracions. Això no obstant, creiem que en les notícies, s'hauria d'aclarir si la informació i les declaracions han estat fetes directament al diari o si per contra, el periodista les ha rebudes a través d'una tercera persona. Es tracta d'un aspecte que queda aclarit molt rarament.

És possible que això últim no es faci pel fet que es considera innecessari, ja que les directrius amb què treballen els diaris diuen que les fonts només es poden obtenir per la presència del periodista en el lloc dels fets o per la narració d'una tercera persona. Però encara que només puguin donar-se aquestes dues variacions creiem que, de cara al lector, seria un aclariment força interessant i que completaria la notícia.

Però d'altra banda, també són freqüents (al nostre parer massa freqüents) fórmules molt imprecises com ara "miembros del Departamento de Humanidades", "fuentes del Departamento de Cultura", "una fuente de la Institución", "fuentes de la dirección del centro", "un portavoz" "declaraciones de uno de los albaceas", "diuen els bibliotecaris..." i un llarg etcètera.

A més del que hem dit fins ara, afegiríem que les fonts no sempre estan prou contrastades. Així doncs, trobem notícies triomfalistes i d'altres molt negatives. Atès que cap centre, obra, programa, etc. pot ser absolutament bo o dolent, és lícit demanar més equanimitat, de manera que els lectors no especialitzats i que probablement només tindran l'article en qüestió com a referència sobre un tema, puguin tenir-ne una idea més exacta.

I per acabar, pensem que s'hauria d'anar més en compte amb les anècdotes que s'hi inclouen, ja que poden condicionar molt l'opinió dels lectors.

Conclusions

Valoració dels diaris

- *Avui* destaca per l'elevat percentatge de notícies de gran qualitat i alt nivell informatiu.

És el que publica major nombre de notícies, proporcionalment parlant, sobre biblioteques i arxius catalans i fa un major seguiment dels temes. Malgrat això i com a crítica, diríem que hi dominen sobretot les informacions de Barcelona capital i província (de la resta hi ha, majoritàriament, breus).

Quant al gènere d'opinió, destaca per la quantitat d'articles de fons i columnes dedicades als temes que ens ocupen.

És molt evident que l'*Avui* és un diari força reivindicatiu en tot allò que fa referència a Catalunya. Alguns exemples: publica moltes informacions que recullen les reclamacions sobre el patrimoni documental català dipositat en centres fora de Catalunya, prenent un clar partit en aquesta qüestió; és l'únic que quan es refereix a la Biblioteca de Catalunya ho fa com a Biblioteca Nacional (quan parla específicament de la Biblioteca Nacional espanyola ho fa dient "Biblioteca Nacional de Madrid") i sovint denuncia la manca de recursos que té aquesta institució per exercir els seus objectius; fa nombroses referències al sistema i al mapa bibliotecari català (sense inhibicions a l'hora de fer comparacions), etc.

- La qualitat de les informacions de *El país* és, en termes generals, força alta. És el diari que publica més reportatges i els més complets. Un altre aspecte a destacar és el dels títols: són molt descriptius, habitualment sense caure en sensacionalismes i sense abusar de qualificatius exagerats.

D'altra banda, és el mitjà que inclou més Cartes al director que parlin de biblioteques i arxius. Comparant-lo amb la resta de la premsa revisada, ignorem si és la tribuna preferida dels lectors o tot depèn de la selecció de cartes que es fa a la redacció. Sigui com sigui, és un fet important a ressaltar.

Un altre fet interessant: *El país* publica moltes notícies sobre llibres (publicació, novetats, vendes) i el món editorial, els drets d'autor, els hàbits de lectura (sobretot entre els joves), etc.

- A *La Vanguardia* tenim l'oportunitat de llegir articles periodístics bastant profunds i que, en general, proporcionen moltes dades. En altres, a més a més, s'inclouen adreces, telèfons i serveis del centre motiu de l'article. Critiquem això no obstant, que molts dels seus títols són excessivament contundents i de vegades emeten judicis de valor que més aviat semblen veredictes. Val a dir però, i com a factor positiu, que és el diari que parla amb més freqüència de biblioteques especialitzades.

- *El periódico*. En l'avaluació del contingut dels textos informatius, és el que ocupa el pitjor lloc. Encara que és el que més articles informatius publica, aquests estan tractats, en general, superficialment: s'aporten poques dades realment interessants, se subratllen aspectes secundaris, hi ha poc interès en l'ús d'una terminologia correcta... En definitiva i en termes de comparació, és el que dóna menys informació sobre una mateixa notícia; això si no parlem dels freqüents comentaris desafortunats tipus: "...esos pequeños objetos inanimados que pueblan nuestras casas", referint-se als llibres en un article de llenguatge gens literari (data 31.05.87). Diríem que, a força de buscar popularitat, sacrifiquen la profunditat.

Dels quatre diaris és el que fa un menor seguiment de les notícies.

I per acabar, esmentar que fa referència bàsicament a la província de Barcelona. De la resta del territori català, molts breus.

Comentaris generals

Fóra possible una presència més gran d'articles (de tots els gèneres) que tinguessin com a tema central les biblioteques, arxius i centres de documentació? Com a professionals ens agradaria que fos així, encara que d'altra banda, no podem perdre de vista que estem parlant de premsa diària d'informació general, i que per tant, som un més dels temes noticiables. No obstant això, sí que pensem que alguns fets importants no hi són recollits amb prou promptitud en les notícies ni tampoc interpretats i valorats en les seccions d'opinió.

Encara més important són els continguts. Quant a això demanàriem el que és obvi: rigor, exhaustivitat, profunditat; que a més del relat dels fets, incloguessin les causes que els provoquen; que el periodista contrastés les fonts d'informació i les cités sempre de forma clara; equanimitat... En definitiva, articles de qualitat.

Encara que els diaris d'informació general no s'han de llegir des d'un punt de vista professional (ja que sempre ens decebrien), sí que és lícit demanar que els periodistes que escriuen sobre biblioteques i arxius coneguin millor el tema, de la mateixa manera que altres seccions dels diaris tenen periodistes especialitzats (com per exemple política, economia o esport i fins i tot dins de cultura, en espectacles).

Un altre tema a destacar és la imatge que els mitjans informatius transmeten de biblioteques i arxius. Sense por a equivocar-nos diríem que és una visió tradicional i antiquada en la qual se solen reproduir grans tòpics. Algunes frases significatives, fins i tot en grans titulars: "...un nuevo templo para el libro...", referint-se a una biblioteca pública (tenint en compte que "el templo" es repeteix bastant en tots els mitjans); que una biblioteca "...imprime quietud, silencio, solemnidad, reverencia..."; es propaguen les excel·lències d'una nova biblioteca pública assenyalant el fet "excepcional" que "...puede albergar hasta 12.000 volúmenes"; es parla de "...centro sofisticado" pel fet que és complet, etc.

En cap moment es tracta la vessant de la documentació dins les biblioteques. Assenyalen molt més els aspectes de conservació que els de la difusió dels documents. Els arxius són simplement dipòsits o “pous” de documents.

D'altra banda, els articles periodístics no reflecteixen l'estat de la qüestió de la literatura professional, ni recullen les preocupacions actuals dels documentalistes (p.e. el desenvolupament i l'aplicació de les tecnologies avançades de la informació); de l'automatització, se'n parla amb el mateix entusiasme i sorpresa com si hom es referís a l'arribada de l'home a la Lluna...

Coses com aquestes ens indueixen a pensar que, sovint, les biblioteques, arxius i centres de documentació són grans desconeguts dels periodistes.

I els professionals de la documentació? Podem fer alguna cosa des de la nostra posició per estar més i més ben representats als mitjans de comunicació? Sens dubte, sí.

Els diaris independents d'informació general són un producte de consum, una mercaderia que ha d'assegurar la seva rendibilitat econòmica. És per això que se solen preocupar de fer anàlisis d'audiència i d'oferir als seus lectors “el que demanen”. No volem discutir sobre això. Però també és indubtable que, mentre més gran sigui l'impacte social de les biblioteques i arxius, més gran serà la seva presència en els mitjans de comunicació, ja que les persones ens interessem pels fets i circumstàncies que ens afecten directament. I aquest esforç d'arribar a la societat és competència nostra: dels professionals, gestors i administradors d'institucions i xarxes.

Però a més d'aquesta tasca contínua, tenim al nostre abast altres estratègies immediates que podríem aprofitar.

Per tal de tenir una presència més gran en els diaris com a fet noticable no hauríem d'esperar passivament sinó buscar directament aquest espai, informant els mitjans de les activitats, serveis, etc. dels nostres centres. De fet, això ja es fa enviant notes a la premsa o a través dels gabinets de premsa d'algunes institucions. Malgrat això, aquest no és l'únic camí ja que els diaris reben infinitat de comunicacions de tots els col·lectius.

Una fórmula clàssica i que s'ha demostrat moltes vegades que és eficaç és la de “saturar” de notícies les publicacions professionals, les quals són també llegides pels periodistes a la recerca de nous materials. Al cap d'un període més o menys llarg de temps, el fet que trobin contínues referències de certs fets, poden induir-los a parar-hi atenció amb un altre tarannà.

Per acabar, és important que aprofitem totes les ocasions que tinguem per escriure a les tribunes d'opinió. A més d'oferir el punt de vista i el coneixement del professional, també ens convertirem en notícia ja que, en definitiva, notícia és tot allò que el diari difon.

Bibliografia

Avui. Barcelona : Premsa Catalana, 1976-. Diari.

Baratz [Fitxer informàtic]. Versión 1.0. [Madrid] : Servicios de Teledocumentación, 1992-. Disc CD-ROM

Documentación de medios [Fitxer informàtic]. [Madrid] : Micronet, 1991-. Disc CD-ROM

Duverger, Maurice. *Métodos de las ciencias sociales*. 12ª ed. Barcelona [etc.] : Ariel, 1981

Estilo : El País. Madrid : PRISA, 19-.

Fernández de Beaumont, José. *Los Libros de estilo en la prensa de prestigio : funciones de las normas de redacción de "El País"*. Madrid : Universidad Complutense de Madrid, 1988

Fuentes i Pujol, M. Eulàlia. *Diari de Barcelona : realitat i propostes per a un millor tractament documental*. Bellaterra : Universitat Autònoma de Barcelona, 1982. Tesi Doctoral

Husson, Didier. *Profession journaliste : sources d'information, typologie d'articles, styles d'écriture, éthique... : 100 conseils pratiques*. Paris : Eyrolles, 1991

Libro de redacción La Vanguardia. Ed. experimental. Barcelona : La Vanguardia, 1986

Núñez Ladevéze, Luis. *Manual para periodismo : veinte lecciones sobre el contexto, el lenguaje y el texto de la información*. Barcelona : Ariel, 1991

Núñez Ladevéze, Luis. *Métodos de redacción periodística y fundamentos del estilo*. Madrid : Síntesis, DL 1993

El país. Madrid : PRISA, 1976-. Diari.

El país. Edición de Barcelona. Barcelona : El País, 1982-. Diari.

El país : Índice. Madrid : PRISA, 1988-. Diari.

Parés i Maicas, Manuel. *La Prensa en Cataluña*. Barcelona, 1993. Comunicación presentada en IFLA General Conference and Council Meeting (Barcelona, 1993)

El Periódico de Catalunya. Barcelona : Zeta, 1978-. Diari.

Tuñón San Martín, Amparo. *Connotaciones culturales de la prensa de élite*. Bellaterra : Universitat Autònoma de Barcelona, 1988. Tesi Doctoral

La vanguardia. Barcelona : [La Vanguardia], 1881-. Diari.